

Evlia Cselebi gyulai utazása

Az 1660-as évek közepén, Evlia Cselebi, a mekkai hadzsi, a szultán müezzinje, kairói hadzsi útban volt Gyula felé.

Ennek a városnak a híre már régen eljutott hozzá, így elhatározta, hogy megnézi. Utazgatása közben nemcsak a város tizenegy fürdőjére gondolt, hanem dús kertjeire is, melyben a tök, a dinnye és a harmatos szilva is megterem. Jólesően gondolt arra, hogy rövidesen alkalma lesz megízlelni a híres gyulai mézsvizet, és fogyaszthat a fehér cipókenyérből is.

Kísérői közül legszívesebben Alival társalgott — a zömök termetű, fiatal, értelmes rabszolgával, aki a keresztségben a György nevet kapta.

— Most, hogy a fényes Sztambul elhagytuk, s lovainkon ügetve haladunk régi hazád felé, fel akarom jegyezni a gyaurok országában látottakat. Talán, te, Ali, fel sem tudod fogni, milyen szép város is Sztambul. Ha behunyom a szemem, most is magam előtt látom a város minaretjeit. Hallom a házunkhoz közeli müezzin énekét, olyan tisztán, mintha a sztambuli ablakunknál állnék. A müezzinek legnagyobb része vak, így nem láthatnak be a minaretekhez közeli otthonokba. Mintha a mi asszonyaink nem arcukat elfedve járnának! Bár én a szultán müezzinje vagyok, mégis mindig nyílt szemmel jártam a világot, így hamarosan észrevettem, hogy Sztambulon kívül még mennyi érdekes látnivaló akad. Add csak ide gyorsan, Ali, az írószerszámjaimat! Nézd csak, micsoda mocsaras, posványos hely az, ahol most járunk, telve nádasokkal, szúnyogokkal, s folyóján sok csónak, hajó ringatódzik. Ott, a közelben, evez egy ősz parasztember, vágtsd oda, kérdezd meg csak tőle, milyen folyó határához értünk?

— Azt mondja: ez a Körös.

— Igen, már sokat hallottam róla.

— Ennek mocsarában, a Szaharához hasonló sík helyen fekszik a gyulai vár. A belső várban csak az aga lakik. A külső városba, mintegy száz lépésnyire, széles fahíd vezet a Körös felett. Utána érjük el Gyula második külvárosát. Ebben kb. száz ház van — mondja az öreg. — E városrészben több kapu is van, ahol a lakosság közlekedik. Ugyancsak egy kapun vezet át az út a középső városba — ez csak feleannyira lakott, mint a külváros. Majd 40 falépcsőn lehet a belső várba bejutni. Ezek a lépcsők elmozdíthatóan vannak a vár falához rögzítve, hogy ellenséges támadás esetén fel tudják húzni. A belső várnak két kapuja van, ennek mélyén van a várbörtön. A város előkelő urai az itt bezárt foglyokat nappal dolgoztatják. El ne felejtsetek, uram, megnézni a külvárostól nyugatra eső városrészt! Ez Gyula lelakottabb része — kiabálta az idős ember még figyelmeztetőül utánuk.

Érdekes, magának a városnak a természeti adottsága is, a Körös kanyargása; ahogy elnézem a várost, egy kicsit Velencét juttatja eszembe — elmélkedett a tudós.

Evlia Cselebi a Körös hídján átkelt, s elindult a városba.

— Itt mindegyik háznak erkélye van. A Körös-parti zárt kertjeikben nyugodtan halászgatnak. Az utcák mind deszkaburkolatúak, a faszindelyes házak belseje pedig deszkával fedett, akárcsak Szigetvárott, Kanizsán, vagy Temesváron. Az egyik házból a másikba, a malomba, kertekbe, látogatóba: mindenki csónakon jár. A férfiak posztókalappal a fejükön. Törökül is elég jól beszélnek, de sokan tudnak oláhul is. Hallottam, hogy itt is elfedik arcukat a nők, soha a kapun kívül nem mennek. A hír igaz lehet, mert eddig még egyetlen nővel sem találkoztunk. Mondják, fürödni is csak otthon szoktak, noha a városnak tizenegy fürdője van, de azt csak a férfiak látogathatják. Ahogy az asszonyokat ismerem, bizonyára szívesen körülnéznének a városban, s volna idejük válogatni kétszáz üzletében.

Közben a 40-fokú falépcsőt is megjárta Evlia Cselebi, s kísérőjével a belső várba jutott, melynek tornyai horgas szegekkel, s mindenféle hadiszerekkel voltak tele.

Így pihent meg Gyulán néhány napra Evlia Cselebi, a világhírű török utazó.